

AMANDA HODGKINSON

BRITANNIA ROAD — 22 —

EEN ROMAN OVER LIEFDE, VERLIES
EN DE KRACHT VAN VERGEVING

Wil je op de hoogte worden gehouden van de romans van Orlando uitgevers? Meldt u zich dan aan voor de nieuwsbrief via onze website www.orlandouitgevers.nl.

Amanda Hodgkinson

Britannia Road 22

Vertaald door
Tjadine Stheeman

© 2011 Amanda Hodgkinson

Nederlandse vertaling © 2012 Orlando uitgevers, Utrecht en

Tjadine Stheeman

Oorspronkelijke titel **22 Britannia Road**

Oorspronkelijke uitgever Penguin Books Ltd

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Foto omslag © Reg Speller/Getty Images

Foto auteur © Angus Muir

Typografie Pre Press Media Groep, Zeist

Druk- en bindwerk Ter Roye NV, België

Dit boek is speciaal uitgevoerd in een

lettertype voor mensen met dyslexie:

dyslexie regular en bold / van studiostudio

Meer informatie over het lettertype en andere

hulpmiddelen bij dyslexie vindt u op www.lexima.nl.

NUR 302

www.orlandoutgevers.nl

Eerste druk, februari 2012

Tiende druk, april 2013

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Voor mijn vader en moeder.
In liefdevolle herinnering.

‘Ook de doden hebben behoefte aan sprookjes.’

– Zbigniew Herbert

VOORJAAR 1946

Naar Engeland

De jongen was haar alles. Hij was klein en ongezeglijk, en had iets schichtigs, alsof hij een in het wild gevangen dier was. In zijn jongenslijf en in zijn vlugge ogen leefden de donkere harten van iedereen die voorgoed was verdwenen, teruggekomen of nooit vergeten. Ze hield van hem met dezelfde genadeloze kracht die een bos uit de diepe grond opstuwt, maar ze was desondanks bang dat het niet genoeg was om hem bij zich te houden. Dus nam ze hem mee naar Engeland, in de vaste overtuiging dat Janusz van hem zou houden en goed voor hem zou zorgen.

Op de passagierslijst van de boot stond ze vermeld als **Silvana Nowak**. Zevenentwintig jaar. Getrouwd.

Moeder van een zoon, **Aurek Josef**, zeven jaar.

‘Wat is uw beroep?’ vroeg de Britse soldaat, terwijl hij het identiteitsbewijs controleerde dat ze voor hem had neergelegd.

Ze keek naar de papieren op zijn bureau en zag bladzijden met vrouwennamen. Allen waren geregistreerd als huisvrouw of huishoudster.

Achter haar stonden nog honderden vrouwen, net als zij in tweedehands kleren, zwijgend met hun kinderen te wachten. Boven het hoofd van de soldaat hing een bord in verschillende talen, ook in het Pools, met daarop het scheepsreglement. ALLE LAKENS EN DEKENS BLIJVEN EIGENDOM VAN HET SCHIP. ALLE GESTOLEN GOEDEREN

WORDEN IN BESLAG GENOMEN.

Silvana pakte de arm van haar zoon steviger vast. De soldaat keek haar vluchtig aan en keek toen weer naar zijn papieren. Ze wist waarom. Hij vond het gênant om naar zo'n onverzorgde vrouw en naar zo'n wildebras te kijken. Ze voelde even of haar hoofddoekje nog wel goed zat en gaf met haar andere hand Aurek een duwtje in zijn rug, zodat hij rechtop ging staan.

‘Beroep?’

‘Overlevende,’ fluisterde ze, het eerste woord dat bij haar opkwam.

De soldaat keek niet op. Hij pakte zijn pen.

‘Huishoudster of huisvrouw?’

‘Dat weet ik niet,’ antwoordde ze, en omdat ze zich bewust was van de ongedurig schuifelende rij achter haar zei ze maar: ‘Huisvrouw.’

Dat was dat. Ze stond geregistreerd, netjes bijgeschreven in een boek met onuitwisbare zwarte inkt. Ze kreeg een transportnummer en een kaartje op haar jasje gespeld dat overeenkwam met de persoonsgegevens op de passagierslijst. Bewijs dat zij en de jongen moeder en zoon waren. Een goed begin was het halve werk. Niemand kon tenslotte een officieel document weerleggen of in twijfel trekken. Alleen de titel ‘huisvrouw’ had iets dubieus. Silvana wist zeker dat niemand dacht dat de woorden ‘huis’ en ‘vrouw’, aan elkaar of los, op haar van toepassing waren.

De hele nacht, terwijl de zee het schip met de passagiers naar een nieuw land voerde, was Silvana bezig haar geheugen te ordenen. Ze had een plekje in een van de drukke gangen benedendeks gevonden en

daar was ze gaan zitten, met haar armen over elkaar en haar benen onder zich gevouwen. Ze had zichzelf zo klein mogelijk gemaakt, met Aurek verstopt onder haar jas, en ademde de stank in van zweet en dieseldamp. Het dreunen van de motoren gaf de tijd aan en ondertussen probeerde ze zich haar leven met Janusz voor de geest te halen. Zoals gewoonlijk kwamen dezelfde herinneringen weer boven. De herinneringen die ze niet wilde hebben. Een weg die ze niet wilde inslaan. Een vuile lucht vol regen en vliegtuigen die uit de wolken tevoorschijn kwamen. Ze schudde haar hoofd, probeerde aan andere dingen te denken, het beeld te verjagen dat onverbiddelijk zou opduiken. Daar had je het al. De vochtige modder die glom onder haar voeten. De bomen die doorbogen in de wind, en het kind, gewikkeld in een allegaartje van lappen, dat in de houten kar lag.

Silvana drukte Aurek dicht tegen zich aan, wiegde hem heen en weer, terwijl de herinneringen oplosten. Hij stak een mager handje uit, van onder haar jas, en ze voelde zijn vingertjes zoekend over haar gezicht gaan. Hoe kwam het toch dat liefde en verlies onlosmakelijk verbonden leken? Want hoeveel ze ook van de jongen hield – en ze hield hartstochtelijk veel van hem, alsof haar eigen leven zonder hem niets waard was –, het verlies zat haar steeds op de hielen.

Tegen de tijd dat het donker verdreven werd door het sijpelende ochtendlicht, was Silvana te moe om nog verder na te denken. Ze deed eindelijk haar ogen dicht en liet zich door de regelmatig bonzende hartslag van de motoren in een – gelukkig – droomloze slaap sussen.

De ochtend bracht een bleke zon en zilte wind mee. Silvana wrong zich door de mensenmassa naar het bovendek terwijl Aurek zich aan haar jaspand vasthield. Ze pakte de reling vast en liet hem gehurkt tussen haar voeten zitten; ze voelde zijn gewicht tegen haar benen. In de diepte waren de groene golven en zij tuurde omlaag en probeerde zich voor te stellen hoe Engeland eruit zou zien – een land waar ze niets van wist, behalve dat haar man Janusz er nu woonde. Zij was verloren en hij had haar gevonden. Waarschijnlijk dacht hij dat hij het verleden terugkreeg, dat ze nog dezelfde was als toen hij wegging, zijn jonge vrouw, met haar rode haar in krullen vastgespeld, een lach op haar gezicht en hun lieve zoontje in haar armen. Hij kon niet weten dat vroeger dood was en dat zij een schim was van de echtgenote van toen. Ze werd zeeziek van het stampen van het schip en ze leunde achterover tegen de reling. Ze had haar eigen land ver achter zich gelaten en ze zag geen kust meer, geen land om te betreuren, alleen maar water zo ver het oog reikte en verblindende scherven licht die de golven versplinterden. Ze had Janusz niet meer gezien sinds hij zes jaar geleden uit Warschau was vertrokken. Zou ze hem nog wel herkennen? Ze herinnerde zich nog de dag dat ze elkaar hadden ontmoet, hun trouwdatum, zijn schoenmaat, dat hij rechtshandig was. Maar wat schoot ze op met dit willekeurige handjevol data en feiten? Ze tuurde door haar wimpers naar de zee, de eindeloos deinende golven. Ze had ooit van hem gehouden. Dat wist ze zeker. Maar er lag zo'n enorm stuk verloren

tijd tussen hen in. Zes jaar, die voor hetzelfde geld honderd jaren konden zijn. Kon ze werkelijk een man de hare noemen omdat ze zijn boordmaat wist?

Aurek trok aan haar hand en Silvana ging op haar knieën zitten en veegde met een moeizame glimlach zijn mond af met de onderkant van haar mouw. De jongen was de reden dat ze deze tocht ondernam. Een jongen moest een vader hebben. Straks lag het verleden achter hen en zou Engeland hun heden worden. Ze was ervan overtuigd dat ze daar konden leven zonder gisteren, zonder bedreigende herinneringen, zonder gebeurtenissen uit het verleden die hen achtervolgden. Ze streek met haar vingers door Aureks kortgeknipte haar en hij sloeg zijn armen om haar hals. Ze was op weg naar een nieuwe leven, en haar ene stukje Polen had ze nog steeds bij zich.

BRITANNIA ROAD 22, IPSWICH

Janusz vindt dat het huis eruitziet of het geluk brengt. Hij doet een stap naar achteren om Britannia Road nummer 22 beter te bekijken en bewondert de smalle rode bakstenen woning met de drie ramen en blauwe deur. In de deur zit een ruitje van gekleurd glas: een gele zonsopgang met onderaan een groene rand en een gaai in het midden. Het is zo typisch Engels dat het een glimlach bij hem oproept. Het is precies het huis dat hij zocht.

Het is het laatste huis van een rijtje, en hoewel de grond ernaast is platgebombardeerd, heeft het wonder boven wonder geen grote schade opgelopen. Het enige teken is een barst in het gekleurde ruitje, een streep die dwars door de gaai loopt, waardoor hij vleugellam lijkt. Afgezien daarvan wijst niets erop dat de oorlog dit huis heeft aangetast. Het is een onrealistisch idee, beseft hij, maar de gedachte bevalt hem wel. Misschien dat het huis iets van zijn geluk met hem, zijn vrouw en hun zoontje wil delen.

‘Maakt u zich maar geen zorgen om die rommel daar,’ zegt de makelaar naast hem, gebarend naar het stukje niemandsland waar kinderen met groezelige gezichten aan het spelen zijn. ‘Dat wordt binnenkort allemaal opgeruimd. Deze stad staat in een mum van tijd weer overeind.’ Hij trekt de mouwen van zijn tweedjasje recht en overhandigt Janusz een bos sleutels.

‘Alstublieft. Van u. Ik hoop dat u hier prettig zult wonen. Mag ik vragen waar u vandaan komt?’

Janusz verwachtte die vraag al. Het eerste wat mensen willen weten is waar je vandaan komt.

‘Polen,’ zegt hij. ‘Ik ben Pools.’

De makelaar haalt een sigarettenkoker uit de binnenzak van zijn jasje. ‘U spreekt verdomd goed Engels. Zeker in het leger gezeten?’

En dat is de tweede vraag die ze stellen: Wat doet u hier? Maar Janusz voelt zich op zijn gemak in dit land. Hij kent de gewoontes en de omgangsvormen. Hou alles zo eenvoudig en zakelijk mogelijk. Laat merken dat je aan hun kant staat; dan is er geen vuiltje aan de lucht. Toen iemand hem voor het eerst vroeg waar hij vandaan kwam, in de tijd dat hij zich nog druk maakte om zijn anders-zijn – iets wat hij beschouwde als een smet, een grote wijnvlek in zijn gezicht die iedereen kon zien – was hij zo dom geweest om uitgebreid antwoord te geven. Hij was nog niet zo lang in Engeland – een jaar, om precies te zijn – en de luidruchtige, bloeddorstige oorlogszucht die hij onder zijn nieuwe kameraden had aangetroffen, had een soort vuur in hem aangewakkerd. Hij werd doorstroomd met een overmoed die in hem een ongekende, roekeloze openhartigheid deed oplaaien. Hij was in een rokerige zaal met een rumoerig stel RAF-jongens, die bier dronken met de kleur van motorolie, en besloot zijn eigen verhaal uit de doeken te doen, de hele reis vanuit Polen aan het begin van de oorlog, naar Frankrijk en door naar Engeland.

Te laat beseftte hij dat hij het te ingewikkeld maakte en dat niemand eigenlijk luisterde. Niemand wilde weten over de vrouwen die hij had achtergelaten. Hij praatte maar door, struikelend over moeilijke Engelse

woorden, zich verliezend in zijn eigen verdriet, Poolse woorden mompelend in zijn bierglas, orerend over pijnlijke zaken als liefde en eer. Toen hij de zaal uit liep en in de ontnuchterende avondlucht stond, omhoogkijkend naar een hemel bezaaid met sterren, had hij spijt van elk dom woord dat hij had geuit.

Hij recht zijn schouders en sluit zijn gedachten af voor deze herinneringen. 'Ik heb bij de Royal Air Force gezeten,' zegt hij op duidelijke, beheerste toon. 'Het Poolse korps. Ik ben hier in 1940 gekomen en niet meer weggegaan.'

'Aha, mooi zo.' De man glimlacht en biedt hem een sigaret aan. 'Ik ben zelf in dienst geweest. Ik heb een paar van uw landgenoten ontmoet. Grote drinkers, de Polen.'

Hij steekt zijn sigaret op, gooit de lucifer op de grond en geeft het doosje aan Janusz.

'Was u hier in de buurt gelegerd?'

'Nee,' zegt Janusz, die het luciferdoosje aanneemt met een knikje om hem te bedanken. 'We zijn van hot naar her getrokken. In Devon ben ik uit dienst gekomen en toen kon ik hier gaan werken of in het noorden van het land.'

'Nou, u zult wel merken dat dit een prettige omgeving is. Ipswich is een aardig marktstadje. En u was net op tijd met dit huis. Ik heb er een hoop gegadigden voor. Als u niet toevallig op mijn deur had staan bonzen voordat mijn zaak open was, had ik het aan een andere snuiter verhuurd. Het is een fijn gezinshuis. Hebt u, eh... soms...?'

'Een gezin? Ik heb een vrouw en een zoon. Die komen volgende week naar Engeland.'

‘Een hereniging, hè? Dat is mooi om te horen.’

Janusz neemt een trekje van zijn sigaret, blaast een kring uit en kijkt hoe die langzaam van vorm verandert.

‘Ik hoop dat het mooi wordt. Het is zes jaar geleden dat we elkaar voor het laatst hebben gezien.’

De makelaar houdt zijn hoofd schuin en kijkt hem met een bezorgde blik aan.

‘Dat is een hele tijd. Maar u moet het zo zien: u hebt dit huis en werk en uw vrouw en kind komen hier wonen. Als je dat allemaal bij elkaar optelt, krijg je eind goed, al goed.’

Janusz lacht. Dat is precies waar hij op had gehoopt.

‘Dat klopt,’ zegt hij. ‘Eind goed al goed.’

Toen de Rode Kruis-medewerker hem vertelde dat Silvana en Aurek in een Brits vluchtelingenkamp waren gevonden, was hij niet in staat een glimlach op te brengen. ‘Ze zijn er slecht aan toe,’ had de medewerker gezegd. De stem van de man was ongeveer tot fluisterton gedaald. ‘Ze hebben in een bos geleefd. Ik heb begrepen dat ze daar een hele tijd hebben gezeten. Sterkte. Ik hoop dat het allemaal in orde komt.’

Janusz rammelt met de nieuwe huissleutels aan zijn vinger en kijkt naar de achterkant van het tweedjasje van de makelaar die met ferme pas de heuvel af loopt. Dit is het dan. Vredestijd. En hij heeft een huis. Een huis voor als Silvana en Aurek komen. Zijn vader zou trots op hem zijn geweest dat hij zijn gezin weer samenbrengt. Het juiste doet. Naar de toekomst kijkt. Hij kan niet meer terug naar Polen, niet nu er in zijn land een communistisch bewind is. Hij kan er niet omheen: de droom van een vrij, onafhankelijk Polen

is slechts een droom. Hier is zijn thuis. Churchill had hoogstpersoonlijk verordend dat de Poolse manschappen het staatsburgerschap en de vrijheid van het Britse Rijk kregen, en dat heeft hij aanvaard. Nu is Groot-Brittannië zijn nieuwe thuis.

Mocht hij ooit nog zijn ouders of zijn zussen spreken, mochten ze op een dag zijn brieven lezen en ontdekken dat hij hier woont, dan hoopt hij dat ze begrijpen dat het zijn eigen keus is geweest.

Hij stopt de sleutels in zijn zak en vraagt zich af hoe zijn nieuwe leven hier eruit zal zien. Toen hij twee banen kreeg aangeboden, de ene in een fietsfabriek in Nottingham en de andere bij een technisch bedrijf in een plaatsje in East Anglia, ging hij in de bibliotheek zitten met de kaart van Engeland voor zich en zette zijn duim op Ipswich. Het was een klein stadje met een haven die pal aan de grillige kustlijn lag van een blauw estuarium dat in zee uitmondde. Met zijn pink kon hij over het blauw reiken en Frankrijk aanraken. Dat gaf voor hem de doorslag. Hij zou in Ipswich gaan wonen, want dan was hij dichterbij Hélène. Het was een stompzinnige reden, vooral omdat hij juist erg zijn best deed haar te vergeten, maar het verzachtte de pijn enigszins.

Hij gaapt en zucht diep. Het voelt hier goed. De lucht is schoon en het is een rustig plaatsje. Bakstenen rijtjeshuizen strekken zich over de glooiende heuvel naar beneden uit. In de verte reikt een kerktoeren naar de hemel, de spits ingekapseld door steigers. Of die steigers daar zijn om achterstallig onderhoud te plegen of vanwege recente oorlogsschade weet hij niet, en het kan hem ook niet schelen. Hij gelooft toch niet meer in

God. Nu hoopt hij op concrete zaken. Werk om naartoe te gaan. Een gezin om voor te zorgen en misschien, op een dag, een beetje geluk.

Achter de kerk staan huizen die worden ingedamd door de rivier en de hoge fabrieksschoorstenen. Daarachter zijn de akkers en de bossen. De lucht boven hem is kauwgomgrijs, maar her en der piept er wat blauw doorheen. Hélène zou gezegd hebben dat het net genoeg blauw is om een broek voor een gendarme van te maken.

Hij steekt nog een sigaret op en laat zijn gedachten afdwalen naar Frankrijk. Het is een zwakte waar hij kortstondig van geniet, zoet en lekker als een extra lepel suiker in een kop bittere kazernethee. Hij denkt aan het boerenhuis met de rode dakpannen en de blauwe houten luiken. Hélène die in de keukendeur staat. Haar zongebruinde huid en haar warme zuidelijke tongval, het leven in haar mooie ogen.

Hij drukt zijn sigaret uit en loopt nog een keer door het huis, maakt een planning, legt lijstjes aan van wat er allemaal gerepareerd of vervangen moet worden. Hij zwaait de achterdeur open en beent de tuin in. Het is een lang, rechthoekig perceel. Het gras is in geen jaren gemaaid en het staat vol met brandnetels en braamstruiken. Aan het eind van de tuin staat een oude eik. Die lijkt geknipt voor een boomhut voor zijn zoon. En wanneer het gras is gemaaid en het onkruid gewied, gaat hij bloembedden aanleggen en een moestuin. Een echte Engelse tuin voor zijn gezin. Met het lijstje in zijn hand staat Janusz bij de voordeur te kijken naar de kinderen die op het landje naast zijn huis spelen. Moeilijk voor te stellen dat zijn

zoon Aurek binnenkort met hen mee zal doen. Janusz zal een goede vader voor de jongen zijn. Hij heeft zich voorgenomen om zijn best te doen. In het korrelige zonlicht lachen en springen de kinderen; ze gillen in het middaguur en hun kreten vermengen zich met het schrille krijsen van de meeuwen bij de kade. Als Janusz de vrouwen hoort roepen dat ze binnen moeten komen voor het eten, sluit hij het huis af en loopt terug voor zijn laatste nacht in het pension.

Op het stadhuis vult hij formulieren in en wacht in de rij op de distributiebonnen voor meubels en verf. De meubels komen uit een magazijn vlak bij het busstation en zien er allemaal hetzelfde uit: stevige, vierkante vormen met een dun laagje donker fineer.

Bij Woolworths koopt hij behang: ‘Zomerdagen’ – roomwit met toefjes kleine rode roosjes in diagonale strepen. Hij neemt genoeg rollen om er de zitkamer en de ouderslaapkamer mee te behangen. Hij koopt ook behang voor Aureks kamertje, waarbij hij een winkelbediende om advies vraagt, die een zoon van dezelfde leeftijd blijkt te hebben.

De gang en de keuken beplakt hij met lichtbeige behang met een patroon van krullende bamboebladeren en sprietige stengels in zachtgroen. De badkamer boven en de overloop worden roze geverfd. In Aureks kamer vliegen grijze formaties vliegtuigen over de muren. Het is een ruime kamer. Ooit zal hij die kunnen delen met zijn broertje, als alles verloopt zoals Janusz het voor zich ziet.

Elke avond wanneer hij uit zijn werk komt begint Janusz met klussen en hij houdt pas op als hij

geen pap meer kan zeggen. Als hij in zijn bed gaat liggen, heeft hij het gevoel dat hij nog steeds met uitgestrekte armen aan het schilderen en behangen is. 's Nachts ligt hij alleen in zijn bed en heeft een droom: hij gaat zijn ouderlijk huis in, rent het stoepje op. De zware voordeur zwaait open en hij roept zijn moeder, maar hij weet dat hij te laat is en iedereen al weg is. In een van de lege kamers met een hoog plafond is een vrouw met donker haar en een gele jurk. Ze staat op, trekt haar jurk uit en wenkt hem; maar dan, tot zijn grote frustratie, verandert de droom opeens van richting, als een vis in een beek, en is de vrouw verdwenen. Hij wordt met een schok wakker, ogen open, bonzend hart. Hij tast naar zijn lies en drukt zijn van pijn verwrongen gezicht in het kussen. Deze eenzaamheid wordt nog eens zijn dood.

Victoria Station is enorm groot en om zeven uur 's ochtends is het er al druk en vol verdwaalde mensen, die Janusz bij de elleboog vastpakken en hem dingen vragen waar hij geen antwoord op heeft. Met een zakdoek wist hij het zweet van zijn voorhoofd en hij kijkt op zijn horloge. Hij heeft gerepeteerd wat hij straks tegen haar gaat zeggen als hij haar ziet. 'Wat een tijd geleden!' denkt hij dat hij zal zeggen. Het klinkt nonchalant en is toch veelbetekenend.

Hij merkt dat hij Poolse zinnen probeert op te diepen, maar inmiddels is hij te lang in de Engelse taal ondergedompeld en lukt het hem niet meer. Het is net alsof hij zich de namen van halfvergeten klasgenoten probeert te herinneren, alleen kost het te veel moeite en komen er ongewenste beelden van vroeger boven.

De waarheid is dat er in zijn moedertaal te veel nostalgie zit. Het zal makkelijker zijn wanneer Silvana ook Engels spreekt. Ze zullen hier een nieuw leven opbouwen en ze zal de taal moeten leren. ‘Welkom in Groot-Brittannië,’ is een ander zinnetje dat hij overweegt te zeggen.

De perrons staan vol met mensen. Koffers liggen hoog opgestapeld op steekkarren en overal zie je voddendalen en persoonlijke eigendommen. Er haasten zich mensen voorbij in grijs, bruin en donkerblauw. Hij laat zijn oog langs de menigte gaan en probeert niet aan Hélène te denken, aan hoe hij zich ooit had voorgesteld dat hij háár zo zou opwachten na de oorlog. Dan ziet hij een vrouw die zijn kant op kijkt. Hij tuurt naar haar en er gaat een schok van herkenning door hem heen. Alles komt weer boven. Het is Silvana. Zijn vrouw.

Hij brengt zijn hand omhoog om zijn hoed af te nemen, een afzichtelijke trilby met een smalle rand. Die kreeg hij bij zijn burgerkloffie, en hij weet zeker dat de hoed van karton is gemaakt. Hij strijkt zijn haar glad, spreidt zijn duim en wijsvinger over zijn snor, kucht, omklemt de hoed en loopt naar haar toe. Ze heeft een rood hoofddoekje om en nu hij haar heeft gezien, valt ze op in de kleurloze massa als een eenzame klaproos in een wuivend korenveld.

Janusz concentreert zich op het hoofddoekje totdat hij zo dichtbij is dat hij de geborduurde vogels ziet die met gespreide vleugels over haar voorhoofd scheren en onder haar kin verdwijnen. Ze lijkt magerder, ouder; haar jukbeenderen steken meer uit dan vroeger, lijkt het wel. Wanneer ze hem herkent, slaakt ze een gillette.

Een mager kind met donker haar springt in haar armen. Is dat Aurek? Is hij dat? De laatste keer dat hij hem zag was hij nog een zuigeling, een mollige dreumes met babykrullen. Niet eens groot genoeg voor zijn eerste knipbeurt. Hij probeert zijn gezicht te ontwaren, probeert gemeenschappelijke trekken te ontdekken, maar het jongetje beklimt Silvana als een aap, trekt haar hoofddoekje af, slaat zijn armen stevig om haar nek en drukt zijn hoofd tegen haar borst.

Hij blijft voor hen staan en even zakt de moed hem in de schoenen. Stel dat hij zich domweg vergist en deze twee familie van iemand anders zijn? Dat hij alleen maar de verloren blik in de ogen van de vrouw herkende, en zijn eigen eenzame verlangen?

‘Silvana?’

Ze worstelt met het kind, probeert haar hoofddoekje weer om te doen. ‘Janusz? Ik zag je al in de menigte. Ik zag dat je op zoek was naar ons...’

‘Je haar?’ zegt hij, terwijl alle gerepeteerde zinnnetjes als sneeuw voor de zon verdwijnen.

Silvana raakt haar hoofd aan en de sjaal valt om haar schouders. Ze wendt zich van hem af.

‘Het spijt me.’ Hij weet niet of het haar uiterlijk is dat hem deze verontschuldiging ingeeft of het idee dat ze zich in zijn bijzijn nu al opgelaten voelt. ‘Echt, het was niet mijn bedoeling... Hoe gaat het?’

Silvana wikkelt de sjaal weer om haar hoofd en knoopt hem vast onder haar kin. ‘Het is door de soldaten afgeknipt.’

Ze is moeilijk te verstaan door het lawaai en het schuren van binnenkomende en vertrekkende treinen en conducteurs die roepen over het perron. Hij komt

aarzelend een stapje dichterbij.

‘We hebben in de bossen gewoond,’ zegt ze. ‘Hebben ze je dat verteld? De soldaten hebben ons gevonden en gezegd dat de oorlog afgelopen was. Toen ze ons vonden, hebben ze ons haar afgeknipt. Tegen de luizen. Het groeit langzaam weer aan.’

‘O. Het maakt niet uit. Ik... Ik snap het,’ zegt Janusz, al is dat niet zo. Het kind heeft iets van hout in zijn hand. Het komt hem vagelijk bekend voor. Janusz trekt een denkrimpel.

‘Is dat de rammelaar die je vader heeft gemaakt?’ Silvana doet haar mond open om te antwoorden, maar bedenkt zich. Hij ziet dat haar wangen lichtjes rood kleuren, maar de bloes verdwijnt even snel als hij is opgekomen. Het is natuurlijk wél de rammelaar. Ze hoeft het niet eens te zeggen. Het donkere hout, de uitstraling van iets dat zelfgemaakt is: het kan niet anders. Hij glimlacht opgelucht, opeens gerustgesteld. Natuurlijk is dit zijn gezin.

‘Heb je die al die tijd bewaard? Mag ik eens zien?’ Hij steekt zijn hand uit, maar de jongen drukt de rammelaar tegen zijn borst en maakt een grommend geluid.

‘Hij is moe,’ zegt Silvana. ‘De reis heeft hem uitgeput.’ Het is schokkend om zo’n mager kind te zien. Het gezicht van zijn zoon lijkt wel doorschijnend en zijn huid is zo strak dat de ingevallen botten eronder zichtbaar zijn – het doet pijn aan Janusz’ hart, alsof het gekneusd is.

‘Aurek?’ Hij steekt zijn hand uit. ‘Klein is ie, hè? Hallo, manneke. Niet bang zijn. Ik ben... Ik ben je vader.’

‘Je snor,’ zegt Silvana, die het jongetje overhevelt naar haar andere heup. ‘Dat is anders. Daarmee zie je er anders uit.’

‘Mijn snor? Die heb ik al jaren. Helemaal vergeten.’

‘Zes jaar,’ zegt ze.

Hij knikt. ‘En mijn familie? Heb je iets over ze gehoord? Ewa? Weet je waar die is?’

Silvana’s gezicht betreft. Haar pupillen worden groter en glanzend, en hij weet zeker dat ze hem gaat vertellen dat Ewa dood is. Dat ze allemaal dood zijn. Hij houdt zijn adem in.

‘Ik weet het niet,’ zegt ze. ‘Het spijt me. Ik weet van niemand waar hij is.’

‘Je weet het niet?’

‘Na jouw vertrek heb ik ze nooit meer gezien.’

Hij wacht al jaren op nieuws over zijn familie. Hij dacht dat Silvana misschien wel brieven van hen bij zich zou hebben, verhalen over hen. Nieuws over hun verblijfplaats. Ze staan zwijgend tegenover elkaar, totdat Janusz weer het woord neemt.

‘Nou, hier zijn jullie dan.’

Silvana fluistert iets terug en hij moet zich vooroverbuigen om haar te verstaan.

‘Ik kan het bijna niet geloven. Ik kan bijna niet geloven dat we er zijn.’

Janusz lacht om te voorkomen dat hij moet huilen. Hij neemt haar hand in de zijne, kromt zijn vingers over die van haar. Plotseling is hij doodop. Het enige wat hij nog kan opbrengen is haar aankijken.

‘Ik neem aan dat we allebei veranderd zijn... maar dat is niet erg,’ zegt hij in een poging ontspannen te klinken. ‘Vanbinnen zijn we nog hetzelfde. Dat kan de

tijd niet veranderen.'

Nog terwijl hij het zegt, weet hij dat hij liegt. Zij weet dat ook. Hij ziet het in haar ogen. De oorlog heeft iedereen veranderd. En Silvana's haar is niet alleen kort; het is ook grijs geworden.